

БОРА ДУГИЋ, музичар

ИЗМЕЂУ ДУХА И ДАХА

Запад тражи мистику, али је за сада налази у погрешним стварима. Мистике нема у дрвету које је одсечено од тла, оно вас враћа на неку врсту тотемизма, који време није потврдило. Мистика је у нечему што је надсвесно, натчулно. И то нам је дато. Погледајте у Сунце и видећете колико сте мали. Погледајте га кад залази, или кад излази – лепше звучи.

Композитор Зоран Христић је забележио: „Међу фрулашима има почетника, има мајстора и велемајстора, али постоји само један чаробњак, који је први својим умећем увео фрулу у велику уметност – Бора Дугић“. „Музика Боре Дугића чини ме бестелесном и уздиже ка небу, ближе Богу“ – рекла је глумица Мира Ступица. Румунски виртуоз на фрули Думитру Замфира изјавио је да је Бора Дугић извођач који је подигао технику, на први поглед инструмента скромних могућности, до савршенства: „За њега фрула нема никаквих тајни“. Магистар кларинета Божидар Боки Милошевић пише: „У неком историјском тренутку, у некој земљи, роде се изузетни људи. Србија изнедри вансеријског уметника, Бору Дугића, који се вину у музичку лепоту и мисоност. Његов дијапазон интересовања задивљује, виртуозност запањује, музикалност очаравала. Све ово одведе Бору Дугића у трајност, национално благо и легенду“. Ово су само неки од разлога због којих смо се одлучили да баш Бора Дугић буде саговорник културне рубрике првог броја „Одбране“, остале потражите сами међу одговорима који следе. И немојте се задржати само на речима, јер тамо где престају речи – почиње музика.

На путу Ваших трагања, која је врста препознавања била музика?

– Да, то јесте било препознавање. Рођен сам у централној Шумадији, само неколико километра од места у коме је рођен Карађорђе Петровић. Неко моје особине дефинисало је и поднебље са кога сам потекао. Припадам том типу људи, а имам утисак да људи рођени у том крају имају изузетно јаку вољу, помало су нестални у својим хтењима, али су исто тако, после извесних лутања, склони да себе пронађу. Све што се догађало у мом детињству, када погледам са ове дистанце, ишло је ка томе да се фрула нађе на мом путу. Мој деда је свирао, отац, ујак. Предиспозиције су ме сугизале са обе стране. Мада се у животу дешава да људи пропусте или не пронађу то за шта су предодређени, па се читавог живота баве оним под Б, имам утисак да је у том судбинском току фрула код мене била под А. Тешко ми је да се после толиког броја година вратим у детињство, у трен када сам први пут узео у руке фрулицу, али ме осећај тог тренутка није никада напустио. Сећам се и да је томе претходила она уобичајна игра деце и родитеља, ја сам непрестано плакао и захтевао да ми купе ту фрулицу, а они су то одлагали. И када ми је ујак донео на поклон фрулицу, која није била богзна како урађена, од зовиног дрвета, и то тање гранчице, ја сам заиста има осећај да се догодило нешто значајно. Ћурликао сам неколико дана и за то време се неартикулисани тон лагано претварао у нешто што је личило на Моравца или Ужичко коло. У тим првим данима догодило се и то моје заљубљивање у фрулу, које траје до данас. У четвртм разреду, када сам се из Ђурђева, где сам рођен, преселио у Крагујевац, ја сам као сељачко дете, поред акцента, у град донео фрулу. Врло брзо су ме градска деца препознала по њој. За дечка тих година селидба је била прилично болна операција.

Тада су по фрули препознали да сте са села, а данас се фрула препознаје по Вашем имену.

– Био је то дуг пут. Причам Вам о времену када сам имао десетак година, сада их имам 56 и читав живот сам посветио овом инструменту, завршавао школе, трудио се да моји родитељи буду задовољни. Мој отац је био прилично резервисан када је реч о свирању на фрули, сматрао је да посао музиканта растура породицу, да је неизвестан, државна служба је нешто сасвим друго... А видите како је данас, ситуација се обрнула. Време је ипак оправдало моје ставове и одлуке. Колико је било ризика, то је посебна прича. Изabraо сам да радим нешто што нико други није покушао.

Не верујем да у нечијем уметничком опусу треба тражити поруку, али сам убеђена да својим радом уметници покушавају нешто да саопште свету који их окружује. Каква је Ваша прича?

– То је сјајно питање. Мислим да је Хофман изговорио чувену реченицу која гласи: „Где престају речи, почиње музика“. Ако је добро анализирате, проникнете у сва њена значења, спознаћете и да је реч мање моћна од музике. И заиста је тако. Кад понестану сви аргументи речи, музика надјашњава започето, довршава мисао. Етимолошка снага речи музика је моћнија од етимолошке снаге речи реч. Где год сам био у свету, а свирао сам Јапанима, Кинезима, Аборицинима, наишао сам на разумевање емоције коју сам саопштавао својом музиком. Сви су они савршено могли да осете да ли је моја порука елегична, дубока, ламентација или врцава ода радости. Аплауз који уследи на крају јесте додатна потврда разумевања. А то казивање, саопштавање мисли, увек тражи повратну информацију. Свирао сам у „Звездара театру“ пре неколико година. Мира Ступица је седела у певом реду, њена одећа је на крају концерта била мокра од суза. У Јапану 1997. године, на концерту у нашој амбасади неколико Јапаники је такође плакала, слушајући елегичне мелодије које сам свирао, а које су својствене нама са Балкана. Ми Балканци увек плутамо између агоније и еуфорије.

Ви сте, ипак, изабрали сету. Ако се не вaram, Ваше сценско-музичко дело носи назив „Балканска сета“.

– Јесам, изabraо сам. И ја сам ту негде између агоније и еуфорије. Средина ме никада није занимала, она је одувек припадала неким другим људима, умеренијим, који себе могу да смесет негде између те две емотивне крајности. Ја то не умем. Моја музика је или потпуно елегична, или потпуно врцава. То је моја природа.

За нас обичне смртнике музика је, мање-више, веран пратилац наших живота, један од најлепших начина да се попуни тишина. А шта је она за Вас?

– Музика је безматеријална појава. Она јесте таласно кретање, али је талас који производи звук такође безматеријалан, не можете да га ухватите, уколико покушате. Тон је и пријатан звук, што га издиже изнад материјалног и таласног кретања, а када му човек удахне свој дах, и када та порука, та енергија крене да попуњава талас или тон, ви схватите да је музика духовна појава. Она је и мистична, јер нико до краја не може да објасни то садејство даха, инструмента, тона... Сасвим сам сигуран у то да ко год покушава да дефинише музику, он је осиромашује. Речима се музика осиромашује, ви не можете да препричате неко музичко дело. Срео сам недавно једног професора, веома угледног, питам га шта ради, а он ми одговори да покушава да демистификује музику. Чините грешку, одговорио сам му, јер је то исто као да покушавате да рационализујете ирационално, а ви знате да је то немогуће. Људски дух је веома важан у свему томе.

А музика настаје игром духа и даха.

– Да, тако сам назвао концерт у Центру „Сава“. Мој инструмент је такав да визуелно, али и функционално и суштински, представља продужетак моје душе. Дах излази кроз уста, продужио сам тај пут за дужину фруле, на њеном излазу он се, покренут духом, претвара у нешто друго. Фрула је једини дувачки инструмент који љубите док свирате, јер су усне у таквом положају. Ниједан дувачки инструмент нема такав положај усана, осим донекле труба, али грч лица који прати трубаца оставља утисак као да што пре жели да је се отараси. Фрулаши су заиста посебна сорта, заокупљају их врло необичне теме, има ту нечег

откаченог, сасвим сигурно другачијег. Имам утисак да су фрулаши мало духовнији од осталих свирача на дувачким инструментима, а отуд више и изгледају као чудаци... Могу да замислим како неким људима изгледа монах који почне да држи проповед у 21. веку. Сви се возе трамвајима, користе чуда технике, а монах почне да говори о нездравом животу, о повратку правим вредностима, и већина га чудно гледа, а он је у праву.

Музика уме да буде и агресивна. Техно и турбо фолк као да јачином покушавају да надоместе недостатак мелодије и сваког унутарњег смисла. Како Ви видите те нове тежње у музици?

– Видим их као лутања која је цивилизација донела, резултат претераног потрошачког синдрома, као нестрпљење да се слуша два пута иста ствар, управо као код гладног човека, пробуди се жеља да за шведским столом све очима једе, а онда се зосити са прва два јела. Та музика је лош предзнак, вештачка врста звука произведеног вештачким инструментима. Ако кренете колима за Ниш и услут слушате техно или турбо фолк, стићи ћете уморни као да сте путовали до Багдада. Ако слушате класику, или било коју другу музику која је изведена на живом инструменту, где је звук природан, стићи ћете одморни на своје одредиште. Енглези су у једном делу неког лондонског парка емитовали са разгласа само техно музику, а у другом – класику. Биљке су се у првом делу скоро потпуно осушиле, а у другом почеле да бујају. А онда је неко рекао да то ништа не доказује, можда су у првом делу парка лошији природни услови за узгој биљака. Окренули су причу, а онда је онај расцветали део парка под дејством синтетичке музике почео да вене. Ствар је потпуно јасна, не можете никада уместо хлеба да употребите стиропор и да се њиме прехраните. Није исто када ветар дува кроз прозор и када укључите вентилатор. Данас се дешава све насилно, све на дугме. Сва та врста музике која је данас у оптицају, и коју човек гута, као што, такође неконтролисано, гута таблете – једног ће га дана презаситити. А онда ће почети да се враћа неким правим звуцима. Пре извесног времена свирао сам на тргу у Власотинцу. Био је Вински бал, чак је и кишица почела да пада, а међу мојим слушаоцима било је знатно више младих људи. Нисам чуо ниједан звиждук, било какав траг неодобравања. Публика се враћа, то је сигурно, као што је сигурно да је тај процес спор. Ви имате људе који су и те како упорни у поштовању сопственог укуса. Они на то имају право, и ја немам право да их преваспитавам у духу сопствене музике, али имам право да се борим за њихову наклоност. И то је моја мисија.

Какву музику Ви слушате?

– Слушам све живо, али када желим да се опустим најчешће слушам класику.

Неког посебног композитора?

– Радо слушам Шопена, јер то што је он написао за клавир савршено опушта. Волим да слушам Дворжака, Сметану, Чајковског, углавном словенске композиторе.

Професор Светислав Божић, у покушају да Вас објасни каже да сте Ви уметник народног предања и послања, али и још један бисер у низу источне Светлости. Како Ви као човек источне варијанте живите ово време око нас?

– Ми, дефинисани као Исток, веома смо специфични људи. Одуварајући од остатка света, ми смо им и врло мало јасни. За њих смо ми понекад попут неког

ко не признаје Земљину тежу. Зато и мислимо да смо небески народ, а онда плућамо по плафону. Тако нас, прилично увредљиво, често виде људи западне варијанте. Међутим, ја сам поносан што сам баш то што јесам. Чак и ако је то заблуда, а мени је при том лепо, ја имам права на ту заблуду. Опет, мислим да је остатак света у много већој заблуди, јер та толеранција коју ми имамо, коју нам доноси наша источна Светлост – вера, није својствена људима Запада. Они су заборавили неке исконске људске вредности које морају бити везане за извор. Јер што сте даље од извора, вода је прљавија. То је тако једноставна логика. Ми смо још увек блиско везани за извор, иако Срби нису у потпуности прихватили хришћанство. Много је паганског у нашим обичајима и обредима. За нас је слављење слава постало демонстрација многобоштва. Јер не славите ви светог Николу, него Бога којег вам је он открио и коме се моли за вас. Но, без обзира на нека таква лутања, ми и даље имамо то нешто што Запад нема, и све више осећа да му недостаје. У последње време по новинама се појављује мноштво чланака о људима који су склапањем брака са нашим земљацима, променили веру. Запад тражи мистику, али је за сода налази у погрешним стварима. Мистике нема у дрвету које је одсечено од тла, оно вас враћа на неку врсту тотемизма, који време није потврдило. Мистика је у нечему што је надсвесно, натчулно. И то нам је дато. Погледајте у Сунце и видећете колико сте мали. Погледајте га кад залази, или кад излази, лепше звучи.

Ваш начин да сачувате традицију је, чини се, то што сте пронашли нов облик, за ново време, а суштина је та која изворно долази од искона.

– То је тачно, облик је дорађен мојим духом и дахом, таман толико да буде варијанта коју ово време, као квалитет, тражи. Ја не могу да будем мој деда, јер је он живео у неком другом времену, иако он јесте моја импресија, иницијација. Можда ће неком времену будућем и моја музика бити рустична, ко зна? Покушао сам да оживим нешто што је припадало нашој традицији и сачувам за генерације које долазе.

Једна од Ваших композиција носи назив „Обичан балкански дан“. Какав је то дан, какве људе срећете у њему, какве пределе видите, шта чујете?

– У њему дувају ветрови који се над Србијом укрштају, они доносе и односе. Музика је уобичајна, балканска. То је дан у коме се и смеје и плаче, и рађа и умире, ратује и мирује...

Ваш најновији CD назвали сте „Између сна и јаве“. Шта је у том простору?

– Музика.

Ваш уметнички кредо гласи: Крао сам искрице светлости и уграђивао их у своје врцаве мелодије, а душом Србина и Словена слао зов за недостижном лепотом, жал за одбеглом тајном, жалио се и Небу и Земљи што нисам савршен. Да ли би то ваљало – бити савршен?

– Човек није рођен да буде савршен, ми нисмо рођени као богови, већ као смртници – са проклетом тежњом ка савршенству. Колико год се пропињали да дотакнемо ту, понекад танку линију, која нас дели од савршенства, ми схватимо да је то немогуће. Али стално понављамо покушај. Људи су осуђени на то да се стално пропињу ка савршенству. А то и јесте смисао људских живота, смисао тежње Богу, јер Бог је савршен. Музика је идеално провокација да се додворимо Богу, а да се и сами осећамо важним. ■

Драгана МАРКОВИЋ

Снимко Даринмир БАНДА

Књига Тишина звона Милорада Драгојевића ПРЕБИРАЊЕ ПО КОРЕНИМА ПОСТОЈАЊА

Повратак завичају и пребирање по коренима постојања, сусрет са прошлим временом и трагање за његовом духовношћу, нити су које Милорад Драгојевић, пензионисани старешина Војске, тумачећи стварност, необично повезује у *Тишини звона*.

Бележећи своја путовања у прошлост, онако како је видео, доживео и разумео, аутор је од патине заборавља отргао судбину српског народа косметске Дренице, која је због бројних манастира и црква често називана и другом Светом гором.

У *Тишини звона* Милорад Драгојевић се присећа житеља седам векова старог села Пољанце и манастира Девич. Његова прича о породици која је двадесетих година прошлога века населила тај крај, па га у ратним вихорима напуштала и поново му се враћала, потресан је запис о вери, патњи и самоћи. Дана је у Девичу утихнуло, нестало без трага и последње манастирско звоно.

Промоција књиге *Тишина звона*, својеврсног мозаика стварних догађаја и личности са Косова и Метохије, одржана је 21. септембра у Централном дому Војске. О књижевној али и историографској вредности књиге, поред аутора говорили су писац Драгослав Стојадиновић, уредник Душко Миловановић, а у име београдског издавача Задужбина Андрејевић Коста Андрејевић. Одломке из дела читао је новинар Александар Гајшек.

В. ПОЧУЧ

Поводом Дана Уметничког ансамбла ВСЦГ „Станислав Бинички“

СВЕЧАНОСТ И КОНЦЕРТ

Поводом обележавања 106 година од како је на овим просторима основан први војни оркестар, на чију традицију се и наставља рад Уметничког ансамбла Војске Србије и Црне Горе „Станислав Бинички“, у Централном дому ВСЦГ одржан је свечани скуп који је отворио заступник начелника Уметничког ансамбла капетан прве класе Александар Хранисављевић.

Он је истакао да је током свих ових година ансамбл мењао свој назив, организациону форму и структуру, али је остајао доследан својој сврси да као главни носилац музичког живота у војсци развија и пропагира музику. Са истим циљем, али и у намери да обележе свој празник, 29. септембра у Централном дому одржан је свечани концерт Уметничког ансамбла.

С. С.

Признање нашем новинару

САТИРА ПРЕ И ПОСЛЕ СВЕГА

На управо завршеној шабачкој Чивијади, жири који су чинили Петар Лазовић, књижевник и уредник сатиричног часописа „Бре“, Зоран Николић, уредник у забавној редакцији Радио Београда и уредник „Блиц - хумора“ и Зоран Карајић, директор шабачког позоришта, одлучио је да прва награда за сатиричну причу припадне нашем колеги Душану Мариновићу, новинару уреднику у магазину „Одбрана“. У селекцији од 213 прича, написало их је 125 сатиричара, Мариновићева сатира „На оном свету“, где су се у разговору нашли кумови Црни Ђорђе и Милош, високо је вреднована.

Д. М.

БИОСКОПСКЕ ПРЕМИЈЕРЕ

НОЋНИ ЛЕТ

06.10.2005

NIGHT FLIGHT/RED EYE

Режија: Wes Craven

Улоге: Rachel McAdams, Cillian Murphy, Brian Cox
Сценарио: Carl Ellsworth
Жанр: акција, драма, трилер
Студио: Dream Works Pictures

Садржај: Жену је киднаповао странац у току једног уобичајеног лета.

Потенцијални убица њеног оца јој прети и приморава је да учествује у завери против богатог бизнисмена. Лиза Рајсерт мрзи да лети авионом, али терор који ће је дочекати на ноћном лету ка Мајамију неће имати ништа са њеним страхом од летења. Неколико тренутака након полетања, Лизин шармантни саговорник Џексон открива ужасан разлог свог присуства у авиону: он је оперативац уплетен у заверу да убије богатог и успешног бизнисмена... а Лиза је његов кључ до успеха. Ако одбије да сарађује, оца ће јој убити човек који чека Џејсонов позив. Лиза зна да јој истиче време док очајнички тражи начин да осујети безосећајног насилника и заустави немилосрдног убицу.

ЧЕТИРИ БРАТА

13.10.2005.

FOUR BROTHERS

Режија: John Singleton

Улоге: Andre 3000, Garrett Hendlund, Tyrese, Mark Wahlberg
Сценарио: David Elliot, Paul Lovett
Жанр: акција, криминалистички, драма
Студио: Paramount Pictures
Садржај: Четворица браће жели да освети смрт своје мајке...

ЦЕНТРАЛНИ ДОМ ВСЦГ

6. октобар – Промоција магазина „Одбрана“ биће одржана у 13 сати у Великој сали.

11. октобар – У Малој галерији у 18,30 предвиђено је отварање самосталне изложбе објеката Калудија Шарић Марић, сликара рестауратора из Београда.

12. октобар – Промоција монографије „Војници са две заклете“ Владице Крстића одржаће се са почетком у 13 сати у Великој сали, док ће исте вечери са почетком у 19 сати у Великој галерији бити отворена изложба слика Миливоја Богосављевића, академског вајара из Великог Градишта.